

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-54-91>

УДК 336.67

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТОРСЬКОЮ ЗАБОРГОВАНІСТЮ В КОНТЕКСТІ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

PROBLEMATIC ASPECTS OF ACCOUNTING AND ANALYTICAL SUPPORT OF PAYABLES MANAGEMENT IN THE CONTEXT OF FINANCIAL AND ECONOMIC SECURITY OF THE ENTERPRISE

Губарик Ольга Миколаївна

кандидат економічних наук, доцент, в.о. завідувача кафедри,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3296-2074>

Геркіял Назар Романович

здобувач вищої освіти,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
ORCID: <https://orcid.org/0009-0000-8824-4891>

Hubaryk Olga, Herkiyal Nazar

Dnipro State Agrarian and Economic University

Статтю присвячено окресленню особливостей обліку кредиторської заборгованості та визначенню актуальних напрямів удосконалення його організації на підприємстві. В статті заплановано розкрити характерні риси формування обліково-аналітичного забезпечення управління кредиторською заборгованістю в контексті оцінювання рівня фінансово-економічної безпеки підприємства, проаналізувати основні фактори зростання кредиторської заборгованості підприємства, різновиди кредиторської заборгованості в розрізі контрагентів внутрішнього та зовнішнього середовищ підприємства. Наголошено на необхідності визначення основних напрямів класифікації кредиторської заборгованості в системі забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства. Проаналізовано вплив кредиторської заборгованості на рівень фінансово-економічної безпеки підприємства. Проведено детальний аналіз підсистем обліково-аналітичного забезпечення управління кредиторською заборгованістю в системі фінансово-економічної безпеки підприємства.

Ключові слова: облікове забезпечення, аналітичне забезпечення, управління, кредиторська заборгованість, безпека, підприємство.

The article is devoted to outlining the features of accounts payable accounting and determining current directions for improving its organization at the enterprise. The article plans to reveal the characteristic features of the formation of accounting and analytical support for the management of payables in the context of assessing the level of financial and economic security of the enterprise, to analyze the main factors of the growth of the payables of the enterprise, the types of payables in terms of counterparties of the internal and external environments of the enterprise. The need to determine the main directions of classification of payables in the system of ensuring the financial and economic security of the enterprise is emphasized. The influence of accounts payable on the level of financial and economic security of the enterprise is analyzed. A detailed analysis of subsystems of accounting and analytical support of accounts payable management in the system of financial and economic security of the enterprise was carried out. The need to make balanced management decisions within a limited time frame, reserving part of the company's resources in order to compensate for future losses, constant adaptation to changes in business conditions on the

world stage, distraction to countering threat factors in the external and internal environments of the enterprise form a negative trend towards innovation, shifts, progress. The formation of an effective mechanism for managing the financial and economic security of the enterprise is a necessary prerequisite for successful business both on the territory of the country and abroad. However, the currently existing approaches to diagnosing the level of financial and economic security of an enterprise are problematic in practice, as they contain a large list of indicators that are difficult to calculate and require a professional interpretation of the obtained results. In this context, the information base, namely accounting information and financial reporting, become the basis for obtaining a relevant assessment of the financial and economic security of the enterprise. Thus, the accounting and analytical database becomes the basis for obtaining complete reliable information and determining the state of financial and economic security of any business entity.

Key words: accounting support, analytical support, management, accounts payable, security, enterprise.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. В сучасних умовах трансформаційних змін, інноваційних процесів, інформатизації та впливу економічних зрушень питання обліково-аналітичного забезпечення управління кредиторською заборгованістю в контексті фінансово-економічної безпеки підприємства набуває високої актуальності. Вплив комплексу факторів зовнішнього та внутрішнього середовищ на діяльність підприємства посилює аспекти нагальної необхідності аналізу обставин, що формують середовище функціонування та прогресивного розвитку підприємства. Необхідність прийняття виважених управлінських рішень в обмежених термінах, проведення резервування частини ресурсів підприємства з метою компенсації майбутніх збитків, постійна адаптація до зміни умов ведення бізнесу на світовій арені, відволікання на протидію факторам загрози у зовнішньому та внутрішньому середовищах діяльності підприємства формують негативну тенденцію до інноватики, зрушень, прогресу.

Формування ефективного механізму управління фінансово-економічною безпекою підприємства є необхідною передумовою успішного ведення бізнесу як на території країни, так і за її межами. Проте, існуючі на сьогоднішній день підходи до діагностики рівня фінансово-економічної безпеки підприємства на практиці є проблемними, оскільки містять великий перелік показників, важких для розрахунку та таких, що викликають потребу в професійній інтерпретації отриманих результатів. У цьому контексті інформаційний базис, а саме бухгалтерська інформація та фінансова звітність, стають підґрунтям для отримання релевантної оцінки фінансово-економічної безпеки підприємства. Таким чином, обліково-аналітична база даних стає основою для отримання повної достовірної інформації та визначення стану фінансово-економічної безпеки будь-якого суб'єкту ведення бізнесу.

З огляду на це, необхідно провести дослідження сучасного стану обліково-аналітичного забезпечення процесу оцінювання рівня фінансово-економічної безпеки суб'єктів ведення бізнесу з тим, аби визначити притаманні йому недоліки та бар'єри на шляху до отримання керівництвом компаній своєчасної та достовірної оцінки стану фінансово-економічної безпеки підпорядкованих їм структур з метою розробки ефективних управлінських рішень щодо подальшого їх розвитку та стратегії функціонування на ринку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Комплексному дослідженню питання обліково-аналітичного забезпечення процесів оцінювання рівня фінансово-економічної безпеки присвячені дослідження провідних вітчизняних та закордонних вчених, які аналізували дане питання з різних наукових і прикладних точок зору. Наприклад, Коновалова К. Т., Макарова А. С. розглядають означене проблемне питання не лише з наукової точки зору, а й із практичної площини, конкретизуючи проблемні аспекти ведення обліково-аналітичного забезпечення в системі економічної безпеки підприємства [1], Желніна Г. О., Рибалко О. М. наголошують на необхідності комплексного дослідження проблеми управління процесом обліково-аналітичного забезпечення економічної безпеки [5], Чоренька О. Б. використовує виключно процесний підхід у своїх дослідженнях наголошуючи на необхідності виокремлення особливостей обліково-аналітичного забезпечення процесу гарантування економічної безпеки підприємства [3], а Костюнік О. В. розглядає означену проблематику крізь площину виключно наукового підходу [2]. Крім того, повномасштабними та ґрунтовними є дослідження науковців, які компілюють як наукову, так і практичну складові означено проблематики. Так, наприклад, Гнатюк Т. М., Коваль О. А., Супрун В. Ю. комплексно розглядають обліково-аналітичне забезпечення економічної безпеки підприємства [4].

Проте, враховуючи проведені наукові дослідження в означеному питанні, тематика обліково-аналітичного забезпечення саме процесу оцінювання рівня фінансово-економічної безпеки суб'єктів ведення бізнесу залишається поза пильною увагою наукової спільноти та є пріоритетом наукових розвідок.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою дослідження є виявлення та конкретизація проблемних аспектів обліково-аналітичного забезпечення управління кредиторською заборгованістю в контексті оцінювання рівня фінансово-економічної безпеки підприємств.

Для досягнення поставленої мети необхідним є вирішення ряду завдань, зокрема:

- уточнити понятійно-категоріальний апарат обліково-аналітичного забезпечення управління кредиторською заборгованістю в контексті оцінювання фінансово-економічної безпеки підприємства;
- встановити характерні риси формування обліково-аналітичного забезпечення управління кредиторською заборгованістю;
- виявити недоліки механізму оцінювання рівня фінансово-економічної безпеки підприємства крізь призму обліково-аналітичного забезпечення управління кредиторською заборгованістю;
- запропонувати шляхи усунення виявлених проблем з використанням інструментарію обліково-аналітичного та інформаційного забезпечення процедури визначення такої оцінки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Оцінювання рівня фінансово-еко-

номічної безпеки підприємства передбачає використання сукупності процедур для встановлення значень індикаторів стану захищеності ресурсів суб'єкта господарювання та формування на основі них висновку про можливість реалізації економічних інтересів бізнес-структури та її стейкхолдерів за умови присутності впливу на цей процес зовнішніх і внутрішніх негативних факторів [6].

Вважаємо за необхідне визначити кілька факторів, які можуть чинити прямиий вплив на зниження рівня фінансово-економічної безпеки підприємства (рис. 1).

Необхідною передумовою успішного зменшення впливу факторів зростання кредиторської заборгованості підприємства є пошук підходів у співробітництві із контрагентами. Таким чином, - доцільним є пошук підходів за кожним окремим видом кредиторської заборгованості до кожного із контрагентів на індивідуальному підґрунті. Додатково необхідним є комплексний аналіз кредиторської заборгованості підприємства за її видами з метою визначення питомої ваги кожного окремого виду відповідної заборгованості в загальній її сумі по підприємству і її роль у веденні бізнесу (табл. 1).

Окрім означених різновидів кредиторської заборгованості важливу роль відіграє її класифікація. Існує багато ознак класифікації кредиторської заборгованості підприємства. У науковому дослідженні проаналізовані основні напрямки класифікації заборгованості, які, на нашу думку, є найбільш актуальними в контексті підвищення економічної безпеки підприємства (рис. 2).

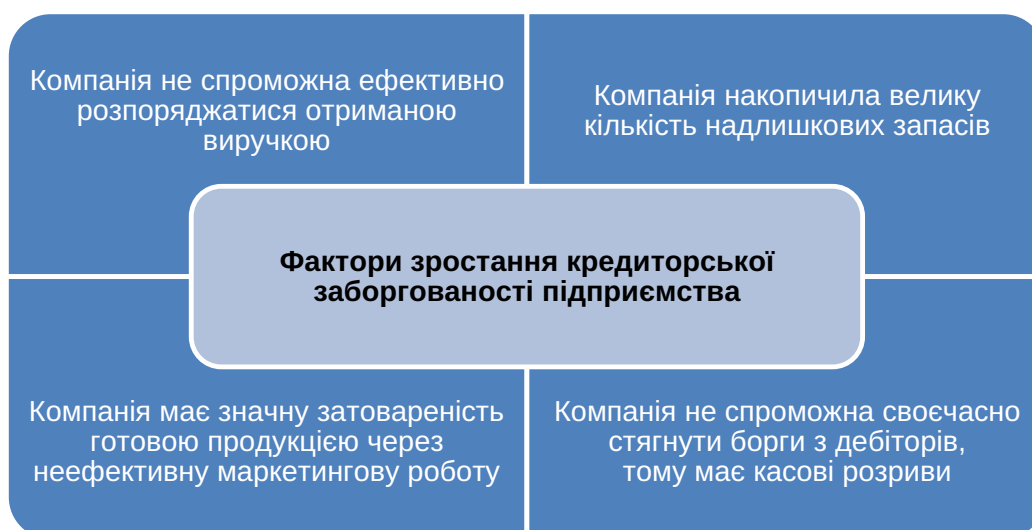

Рис. 1. Основні фактори зростання кредиторської заборгованості підприємства

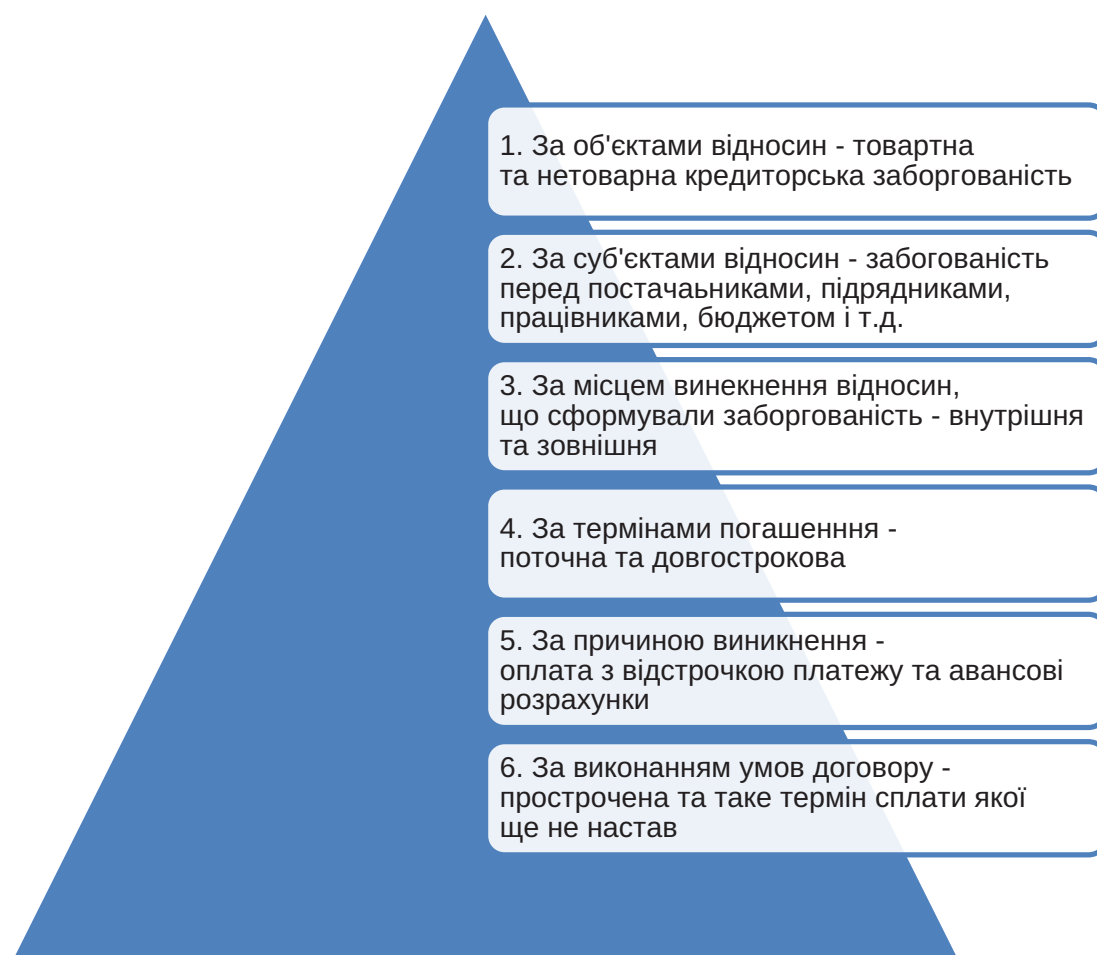
Джерело: авторська розробка

Таблиця 1

**Різновиди кредиторської заборгованості
в розрізі контрагентів внутрішнього та зовнішнього середовищ підприємства**

Контрагенти підприємства	Різновид кредиторської заборгованості
Постачальники та підрядники	заборгованість за товари, роботи, послуги; заборгованість за довгостроковими та короткостроковими векселями; заборгованість за авансами одержаними; інші довгострокові та поточні зобов'язання
Співробітники підприємства	заборгованість за заробітною платою; заборгованість перед підзвітними особами
Банківські установи	заборгованість за довгостроковими та короткостроковими кредитами
Фонди обов'язкового державного страхування	заборгованість зі страхування
Державна податкова служба, Казначейство	заборгованість перед бюджетом
Засновники	заборгованість перед учасниками

Джерело: побудовано автором на основі [8]

**Рис. 2. Основні напрями класифікації кредиторської заборгованості
в системі забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства**

Джерело: авторська розробка

Одним із відчутних проблемних аспектів обліково-аналітичного забезпечення оцінювання рівня фінансово-економічної безпеки підприємств є велика кількість інформації, яку фахівцям необхідно опрацювати в процесі оцінювання. Переробити і проаналізувати такий великий обсяг даних про фінансово-економічний стан підприємства нині можливо лише за допомогою активного використання сучасних інформаційних технологій [9].

Крім того, у процесі проведення наукового дослідження визначено, що кредиторська заборгованість підприємства може по-різному впливати на рівень його фінансово-економічної безпеки (рис. 3).

Як засвідчує рис. 3, кредиторська заборгованість може мати різні впливи на діяльність підприємства та рівень його економічної безпеки, а отже важливо здійснювати раціональне управління рівнем такої заборгованості, щоб співвідношення між вказаними впливами було оптимальне та прийнятне для підприємства.

Здійснювати таке управління не можливо без належного обліково-аналітичного забезпечення вказаного процесу [10]. Воно має бути побудоване на підприємстві як інформаційна система, що об'єднує методи і технології обліку та аналізу і включати три основні підсистеми (рис. 4).

Отже, проблемні аспекти обліково-аналітичного забезпечення управління кредиторською заборгованістю в контексті оцінювання рівня фінансово-економічної безпеки підприємств полягають:

- по-перше, із недосконалості механізму проведення відповідної оцінки рівня фінансово-економічної безпеки підприємства через відсутність комплексного глобального підходу до діагностики стану фінансово-економічної безпеки суб'єктів ведення бізнесу;
- по-друге, із низькою якістю відповідного інформаційного ресурсу, відсутністю повної автоматизації системи ведення бухгалтерського обліку.

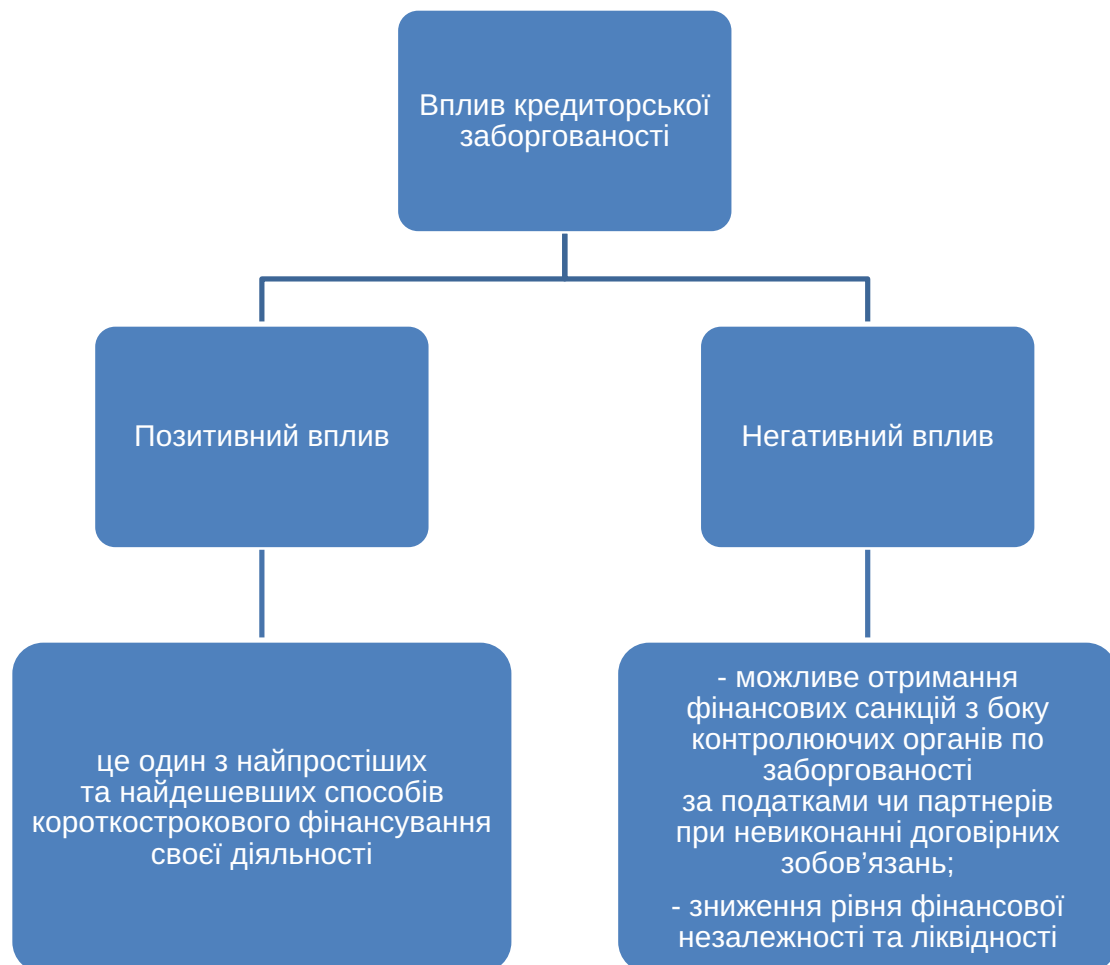

Рис. 3. Вплив кредиторської заборгованості на рівень фінансово-економічної безпеки підприємства

Джерело: авторська розробка

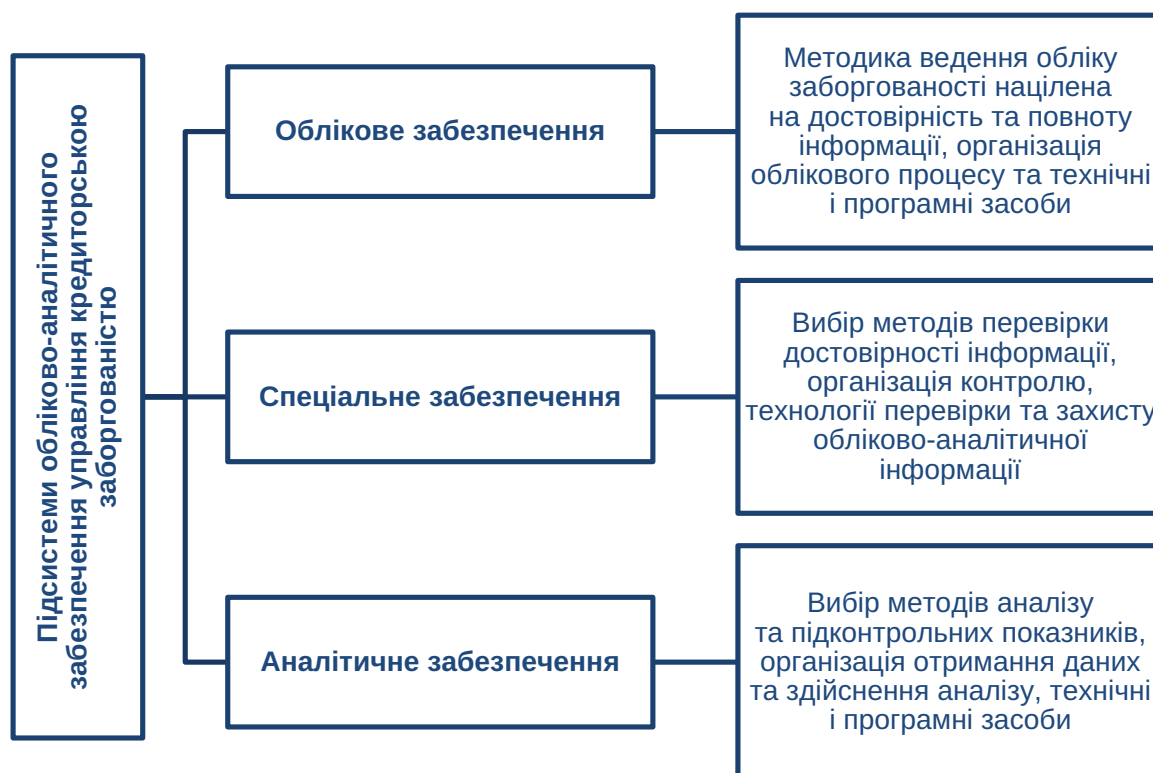

Рис. 4. Підсистеми обліково-аналітичного забезпечення управління кредиторською заборгованістю в системі фінансово-економічної безпеки підприємства

Джерело: авторська розробка

Висновки. У проведеному науковому дослідженні встановлено характерні риси формування обліково-аналітичного забезпечення управління кредиторською заборгованістю в контексті оцінювання рівня фінансово-економічної безпеки підприємства, виявлено основні фактори зростання кредиторської заборгованості підприємства, проаналізовано різновиди кредиторської заборгованості в розрізі контрагентів внутрішнього та зовнішнього середовищ підприємства, визначено основні напрями класифікації кредиторської заборгованості в системі забезпечення фінансово-економічної безпеки підпри-

ємства, вплив кредиторської заборгованості на рівень фінансово-економічної безпеки підприємства. Проведено детальний аналіз підсистем обліково-аналітичного забезпечення управління кредиторською заборгованістю в системі фінансово-економічної безпеки підприємства.

Перспективи подальших досліджень вбачаються у формуванні авторської методики оцінювання рівня фінансово-економічної безпеки підприємства, як основного напрямку аналітичної підтримки управлінських рішень керівництва будь-якого суб'єкту ведення бізнесу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Коновалова К. Т., Макарова А. С. Удосконалення обліку кредиторської заборгованості та методи управління нею. *Причорноморські економічні студії*. 2018. Вип. 34. С. 181–184. URL: http://bses.in.ua/journals/2018/34_2018/40.pdf (дата звернення: 18.12.2022).
2. Костюнік О. В., Махницька О. В. Удосконалення обліку кредиторської заборгованості та методи управління нею. *Агросвіт*. 2015. № 8. С. 62–63. URL: http://www.agrosvit.info/pdf/8_2015/14.pdf (дата звернення: 18.12.2022).
3. Чорненька О. Б. Напрями вдосконалення обліку дебіторської та кредиторської заборгованості на підприємствах. Наукові записки «Економічні науки». 2016. № 2 (53). С. 259–269. URL: <http://nz.uad.lviv.ua/static/media/2-53/32.pdf> (дата звернення: 18.12.2022).

4. Коваль О. А., Супрун В. Ю. Удосконалення управління дебіторською та кредиторською заборгованістю підприємств в умовах кризи. Проблематика та сучасні тенденції впливу податкової реформи на зміни фінансово-кредитних відносин: монографія. Запоріжжя, 2018. С134–143. URL: http://eir.zntu.edu.ua/bitstream/123456789/5702/1/Koval_Improving.pdf (дата звернення: 18.12.2022).

5. Желніна Г. О., Рибалко О. М. Удосконалення обліку кредиторської заборгованості та методи управління нею. Актуальні соціально-економічні проблеми держави і регіонів. Збірка матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції, присвяченої 50-річчю факультету економіки та менеджменту ДонНТУ. Т. 2. Секція 2: Проблеми розвитку фінансів та фінансової науки (13-14 травня 2019 р., м. Покровськ) / Уклад. Антоненко В. М. Покровськ : ДонНТУ, 2019. С.9193. URL: <https://donntu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/05/T2.-Секція-2.pdf> (дата звернення: 18.12.2022).

6. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 11 «Зобов'язання», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 31.01.2000 № 20. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0085-00#Text> (дата звернення: 18.12.2022).

7. Міжнародні стандарти фінансової звітності. URL: <https://mof.gov.ua/uk/mizhnarodni-standartizvitnosti> (дата звернення: 18.12.2022).

8. Наказ Міністерства фінансів України «Про затвердження плану рахунків бухгалтерського обліку та Інструкції про його застосування» від 30.11.1999 № 291, зі змінами та доповненнями. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0892-99#Text> (дата звернення: 18.12.2022).

9. Гільорме Т. В., Шачаніна Ю. К. Удосконалення організації обліку кредиторської заборгованості підприємств в умовах невизначеності. *Економіка і фінанси*. 2018. № 1. С. 1824. URL: https://www.researchgate.net/publication/342850495_UDOSKONALENNA_ORGANIZACII_OBLIKU_KREDITORSKOI_ZABORGOVANOSTI_PIDPRIEMSTV_V_UMOVAN_NEVIZNACENOSTI (дата звернення: 18.12.2022).

10. Accounts payable audit. Automated, 360° audit protection for compliance made easy. URL: <https://www.intellichief.com/accounts-payable-audit> (дата звернення: 18.12.2022).

REFERENCES:

1. Konovalova, K. T. and Makarova, A. S. (2018). Udoskonalennia obliku kredytorskoi zaborhovanosti ta metody upravlinnia neiu [Improving the accounting of accounts payable and methods of managing it], *Black Sea Economic Studies*, [Online], vol. 34, pp. 181–184. Available at: http://bses.in.ua/journals/2018/34_2018/40.pdf (Accessed 18 Dec 2022).

2. Kostyunik, O. V. and Makhnytska, O. V. (2015). Udoskonalennia obliku kredytorskoi zaborhovanosti ta metody upravlinnia neiu [Improving the accounting of accounts payable and methods of managing it]. *Agrosvit*. [Online], vol 8, pp. 62–63. Available at: http://www.agrosvit.info/pdf/8_2015/14.pdf (Accessed 18 Dec 2022).

3. Chornenka, O. B. (2016). Napriamy vdoskonalennia obliku debitorskoi ta kredytorskoi zaborhovanosti na pidpriemstvakh [Directions for improving the accounting of receivables and payables at enterprises]. Scientific notes "Economic Sciences". [Online], vol 2 (53), pp. 259–269. Available at: <http://nz.uad.lviv.ua/static/media/2-53/32.pdf> (Accessed 18 Dec 2022).

4. Koval, O. A. and Suprun, V. Y. (2018). [Improving the management of receivables and payables of enterprises in a crisis]. Problems and current trends in the impact of tax reform on changes in financial and credit relations: a monograph. Zaporizhzhia, [Online], pp. 134–143. Available at: http://eir.zntu.edu.ua/bitstream/123456789/5702/1/Koval_Improving.pdf (Accessed 18 Dec 2022).

5. Zhelnina, G. O. and Rybalko, O. M. (2019). Udoskonalennia upravlinnia debitorskoiu ta kredytorskoiu zaborhovanistiu pidpriemstv v umovakh kryzy. Problematyka ta suchasni tendentsii vplyvu podatkovoi reformy na zminy finansovo-kredytnykh vidnosyn [Improving the accounting of accounts payable and methods of managing it]. Zbirka materialiv Vseukrayinskoï naukovo-praktychnoi konferentsii, prysviachenoï 50-richchiu fakultetu ekonomiky ta menedzhmentu DonNTU [Collection of materials of the All-Ukrainian scientific-practical conference dedicated to the 50th anniversary of the Faculty of Economics and Management of DonNTU], Aktualni sotsialno-ekonomichni problemy derzhavy i rehioniv [Current socio-economic problems of the state and regions], Sektsiia 2: Problemy rozvytku finansiv ta finansovoi nauky [Section 2: Problems of development of finance and financial science], DonNTU, Pokrovsk, Ukraine, [Online], pp. 91–93. Available at: <https://donntu.edu.ua/wpcontent/uploads/2019/05/T-2.-Секція-2.pdf> (Accessed 18 Dec 2022).

6. The Ministry of Finance of Ukraine (2000). Polozhennia (standart) bukhgalterskoho obliku 11 «Zoboviazannia» [Regulation (standard) of accounting 11 «Obligations»]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0085-00#Text> (Accessed 18 Dec 2022).

7. Mizhnarodni standarty finansovoi zvitnosti [International Financial Reporting Standards]. Available at: <https://mof.gov.ua/uk/mizhnarodni-standartizvitnosti> (Accessed 18 Dec 2022).

8. The Ministry of Finance of Ukraine (1999). Nakaz Ministerstva finansiv Ukrainy «Pro zatverdzhennia planu rakhunkiv bukhhalterskoho obliku ta Instruksii pro yoho zastosuvannia» [Order of the Ministry of Finance of Ukraine «On approval of the chart of accounts and Instructions for its application»]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0892-99#Text> (Accessed 18 Dec 2022).

9. Hilorme, T. V. and Shachanina, Yu. K. (2018). Udoskonalennia orhanizatsii obliku kredytorskoi zaborhovosti pidpriemstv v umovakh nevyznachenosti [Improving the organization of accounting for accounts payable of enterprises in conditions of uncertainty]. *Economics and finance*, vol 1, [Online], pp. 18–24. Available at: https://www.researchgate.net/publication/342850495_UDOSKONALENNA_ORGANIZACII_OBLIKU_KREDYTORSKOI_ZABORGOVANOSTI_PIDPRIEMSTV_V_UMOVAH_NEVIZNACENOSTI (Accessed 18 Dec 2022).

10. Accounts payable audit. [Automated, 360° audit protection for compliance made easy] [Online]. Available at: <https://www.intellichief.com/accounts-payable-audit> (Accessed: 18 Dec 2022).